

Kurşun, Z. (2023). Algernon'a Çiçekler kitabının özel eğitim açısından incelenmesi. *Journal of Sustainable Educational Studies (JSES)*, (Ö2), 57-66.

JSES

Journal of Sustainable Educational Studies

e-ISSN: 2757-5284

Geliş/Received: 30.01.2023 Kabul/Accepted: 24.03.2023

Makale Türü (Article Type): Araştırma Makalesi/Research Article

Algernon'a Çiçekler Kitabının Özel Eğitim Açısından İncelenmesi¹

Zehra KURŞUN²

Özet

Televizyonda, filmlerde ve kitaplarda zihin engelli bireylerin tasvir edilmesi insanların zihin engeline yönelik farkındalığını, bilgisini arttırmaktadır ve bu bireylerin zihin engeline ilişkin var olan tutumlarını olumlu etkilemektedir. Bununla birlikte zihin engeline yönelik olumsuz tutumları da güçlendirebilir. Filmlerde, televizyonda yer alan hikayelerde artan sayıda zihin engelli, otizmlili bireyler olduğu görülmektedir. Bununla ilgili yapılan bazı araştırmalar bu tasvirlerin büyük oranda doğru olduğunu göstermektedir. Daniel Keyes tarafından yazılan Algernon'a Çiçekler kitabı da zihinsel engelli bireylere ilişkin önemli konuları tasvir etmektedir. Yapılan bu çalışmada Algernon'a Çiçekler kitabı özel eğitim açısından incelenmiştir. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden biri olan doküman analizi kullanılmıştır. Yapılan bu çalışma ile Algernon'a Çiçekler kitabı zihin engelli bireylerin özellikleri, zihinsel engelin önlenmesi, zihinsel engelde var olan durumun seyrinin değiştirilmesi, zihin engelli bireylerin toplumdaki yerine ilişkin başlıklar ile analiz edilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Özel eğitim; zihinsel engel; zihinsel engelin önlenmesi

An Examination of the Book of Flowers for Algernon from the Perspective of Special Education

Abstract

The portrayal of individuals with intellectual disabilities on television, in movies and in books increases people's awareness, knowledge, and affect their existing attitudes towards intellectual disability positively. However, it can also strengthen negative attitudes towards mental retardation. It is seen that there are an increasing number of individuals with mental retardation and autism in films and stories on television. Some studies on this show that these depictions are largely correct. The book Flowers for Algernon, written by Daniel Keyes, also describes important issues related to individuals with intellectual disabilities. In this study, the book Flowers for Algernon was examined in terms of special education. Document analysis, one of the qualitative research methods, was used in the study. With this study, the book Flowers for Algernon has been tried to be analyzed with the titles of the characteristics of the mentally retarded individuals, prevention of the mental disability, changing the course of the situation in the mental disability, and the place of the mentally retarded individuals in the society.

Keywords: Special education; mental disability; prevention of mental disability

¹ Bu çalışma 16 Aralık 2022 tarihlerinde FSMVU Eğitimde Mükemmeliyet Araştırmaları Kongresi'nde (EMAK-2022) sunulan sözlü bildirin genişletilmiş hâlidir.

² Öğretim Görevlisi, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Meslek Yüksekokulu, Engelliler İçin Gölge Öğreticilik Programı, İstanbul-Türkiye, zehrakursun@fsm.edu.tr, ORCID: 0000- 0002- 9628- 2924

1. GİRİŞ

İnsanlar eski dönemlerden başlayarak zihinsel özellikleri, fiziksel özellikleri ve davranışsal özellikleri farklı olan bireylerle ilgilenmişlerdir. Gerek din alanı gerekse bilim, tıp, psikoloji alanları insanlarda gözlenen bu farklı özellikleri açıklamaya çalışmışlardır. Tarihsel dönemlerin hepsinde toplumlar zihinsel engelli bireylerden etkilenmişlerdir. Zihinsel engelli bireylere yönelik tutumlar ve onlara bakış açısı, değişen sosyal ve toplumsal özelliklere paralel olarak değişmiştir (Sucuoğlu, 2009, s. 18).

Zihinsel engelli bireyler 19.yüzyıl başında, önceki dönemlerden daha çok dikkat çeken bir problem haline gelmiştir. Bilimsel alanlarda gerçekleşen hızlı gelişmelerle zihinsel engelin ne olduğuna ilişkin sorulara net yanıtlar verilmeye başlanmış olması nedeniyle de bu bireylere ilişkin sağaltım çalışmaları başlamıştır. 19.yüzyılda zihinsel engel ve bu bireylere ilişkin çalışma yapan pek çok isim olmuştur. Bu dönemde iyi gelişmelerden bahsetmek mümkünken 20.yüzyılın ilk 30 yılı zihinsel engelli bireylere yönelik iyimserliğin kaybolduğu bir dönem olmuştur. Özellikle Eugenic Hareketler ve zekâ testlerinin geliştirilmesi, bu testlerin olumsuz amaçlar ile kullanılması iyimserliği ortadan kaldıran iki önemli nedendir (Sucuoğlu, 2009, s. 24-32). Bilimsel gelişmelerin yaşanması ve zihinsel engelin nedenlerine ilişkin araştırmalar yapılmasıyla birlikte ameliyat gibi çeşitli uygulamalar ile zihinsel engelin ortadan kaldırılıp kaldırılamayacağına ilişkin çalışmalar da yapılmıştır. Bunun en büyük örneği Kennedy'nin kız kardeşine yapılan lobotomi ameliyatıdır.

Zihinsel yetersizliği olan bireylerin zihinsel işlevleri ve uyumsal davranışlarında sınırlılıklar vardır ve bu sınırlılıklar gelişimsel dönem içerisinde ortaya çıkmaktadır. Zihinsel engel heterojen bir gruptur ve bu tanıyı alan bireyler özellikleri açısından da farklıdır. Bu sebeple bu bireylerin eğitim kurumlarına yerleştirilmeleri, kendileri için gerekli desteklerin sağlanması, gereksinimlerinin en iyi şekilde karşılanması için çeşitli sınıflamalar yapılmıştır (Özokçu, 2018, s. 63; Sucuoğlu, 2009, s. 35). Zihinsel yetersizliği olan bireylerin sınıflandırılması genellikle zekâ bölümü puanlarına göre yapılmaktadır. Ayrıca tıbbi, eğitsel ve gereksinim duyulan yardımın yoğunluk derecesine göre sınıflandırmalar da yapılmaktadır. Bu sınıflandırmalardan olan tıbbi sınıflandırma en eski ve oldukça etiketleyici bir sınıflandırmadır. Bu yaklaşımda zihinsel yetersizliği olan bireyler debil, moron, embesil ve idiot şeklinde sınıflandırılmaktadır (Eripek, 2005). Zekâ bölümü puanlarına göre yapılan sınıflandırmada ise; zihinsel yetersizliği olan bireyler hafif, orta ve ağır derecede zihinsel engelli bireyler olmak üzere üç gruba toplanmaktadır. Bu sınıflandırma sistemine göre zekâ testleri sonucunda belirlenen zekâ bölümü puanlarına göre 50-70 puan arası hafif; 35-50 puan arası orta; 25-50 puan arası ağır ve 25-25 altı puan arası ise çok ağır düzey zihinsel yetersizliği ifade etmektedir (AAMR, 2002; Kaplan, 1996). Yapılan sınıflandırmalardan bir diğeri ise yine zekâ bölümü temel olacak şekilde yapılan eğitsel sınıflandırmadır. Eğitsel sınıflandırma da ise bireyler eğitilebilir, öğretilbilir ve ağır derecede zihinsel yetersizlikten etkilenmiş bireyler olarak üç gruba ayrılmaktadır (AAMR, 2002). Yapılan sınıflandırmalardan olan ve günümüzde yaygın olarak kabul edilen sınıflandırma “gereksinim duyulan destek miktarına göre” yapılan sınıflandırmadır. Bu sınıflandırma destek modeli olarak isimlendirilmektedir. Bu sınıflandırmaya göre zihinsel yetersizliği olan bireyler aralıklı desteğe ihtiyaç duyan bireyler, sınırlı desteğe ihtiyaç duyan bireyler, kapsamlı desteğe ihtiyaç duyan bireyler, yaygın desteğe ihtiyaç duyan bireyler olarak sınıflandırılmaktadır (Luccasson vd., 1992).

Zihinsel engele ilişkin merak edilen soruların başında “var olan bir zihinsel engel durumu ortadan kaldırılabilir mi?” sorusu gelmektedir. Bir diğer soru ise “zihinsel engel önlenir mi?” sorusudur. Amerikan Zihinsel ve Gelişimsel Yetersizlikler Birliği zihinsel engeli önlemeye yönelik olarak üç düzeyde oluşan bir önleme sürecini önermektedir. Birinci düzey önleme çalışmaları, olası bir zihinsel engele neden olabilecek durumların önlenmesi durumudur. Hamilelik sırasında alkol kullanımının önlenmesi buna örnek olarak verilebilir. İkinci düzey önleme çalışması ise, mevcutta olan bir durumun zihinsel engele yol açmasını önlemektir. Fenilketonurili bir bebeğin uygun bir diyet programına alınması ikinci düzey önlemeye örnektir. Üçüncü düzey önleme ise zihinsel engeli en alt düzeye çekebilme ve zihin engeline neden olan durumların yarattığı ikincil etkileri önlemek için yapılan çalışmalardır. Down Sendromlu bir bireyin erken dönemde kalp ameliyatı geçirmesi ile ilerleyen yıllarda daha az kalp sorunu ile karşılaşması üçüncü düzey önleme çalışmalarına örnek verilebilir (Özokçu, 2018, s. 66-67; Tekin-İftar, 2009, s. 115-116).

Zihinsel yetersizliği olan bireyler kendi içlerinde bireysel farklılıklara sahiptirler. Ancak yine de bu bireylere ait bazı bilişsel, sosyal, davranışsal, duygusal özelliklerinden bahsedilebilir. Zihinsel engelli bireyler dikkat becerileri, hafıza becerileri, dil becerileri, genelleme becerileri, davranışsal alan, psikiyatrik özellikler bakımından akranlarından farklılık göstermektedirler. Bilişsel alana baktığımızda zihin yetersizliği olan bireylerin dikkat sürelerinin kısa olduğu ve dikkatlerinin dağınık olduğu görülmektedir. Ayrıca bu bireyler hafıza

becerilerinde akranlarından daha az başarılıdırlar; engelin derecesi arttıkça hafızaya ilişkin yetersizliklerde artar. Öğretilen bir bilgiyi başka bir ortamda sergileme, yine bu bilgiyi başka bir bireyle sergileme davranışlarını yerine getirmede (öğrenilen beceriyi genelleme yapmada) sorun yaşamaktadırlar (Smith, Polloway, Patton ve Dowdy, 2004, s. 240; Sucuoğlu, 2009, s. 123-171).

Zihinsel yetersizliği olan bireyler akranları ile aynı hizmetlerden faydalanmaktadırlar. Ancak erken müdahale, özel gereksinimler ve okul yaşamından yetişkinliğe kadar olan zaman diliminde bu bireylerin eğitimleri özel seçenekleri de kapsamaktadır. Ülkemizde zihinsel yetersizliği olan bireyler genel eğitim sınıfları, özel eğitim sınıfları, özel eğitim okullarında eğitimlerine devam edebilmektedirler; okul programından yararlanamayan bireyler ise ev veya hastanede eğitimlerine devam edebilmektedirler (Özokçu, 2018, s. 69).

Gerek bilimsel çalışmalar gerekse bu bireylerin “normal” bireyler haline getirilmeye çalışılmış olması, toplumun tutumları yazarlar tarafından da fark edilmiş ve bu konu hikayelere, romanlara konu olmuştur. Hem Türk edebiyatında hem de dünya edebiyatında yer alan eserlerde zihinsel engelli bireyler, bu bireylerin özellikleri ve toplum tarafından nasıl karşılandıkları konularına değinilmiştir. Konuya ilişkin yazılmış olan eserlerden biri de “Algernon’a Çiçekler” kitabıdır. Algernon’a Çiçekler kitabı zihinsel engelli bireylerin özellikleri ile toplumun bu bireylere bakış açısını anlatması ve zihinsel engelin ortadan kaldırılmasına ilişkin sorulara yanıt araması açısından önemlidir. Bu sorular ışığında kitabın farklı alanlar tarafından incelenmesi ile alana farklı bir bakış açısı kazandıracağı düşünülmektedir. Yapılan bu çalışma ile zihinsel engelli bireylerin özelliklerinin topluma doğru aktarılması, bu bireylerin karşılaştıkları toplumsal tutumların neler olduğunun aktarılması ve zihinsel engelin ortadan kaldırılması sorusuna yanıt araması sebepleriyle kitabın özel eğitim bakış açısı ile analiz edilmesi amaçlanmıştır.

2. YÖNTEM

Bu çalışmada doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Doküman analizi yazılı belgelerin içeriğini özenle ve sistemli bir şekilde analiz etmek amacı ile kullanılan bir nitel araştırma yöntemidir. Doküman analizi diğer nitel araştırma yöntemleri gibi ilgili konu hakkında farkındalık kazanması, deneysel bilgi geliştirmek amacı ile verilerin incelenmesi ve yorumlanmasını gerektirmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2013).

2.1. İşlem

Algernon’a Çiçekler adlı kitap detaylı şekilde okunmuş ve kitaptaki Charlie karakterinin bireysel özellikleri, iş ve eğitim hayatında karşılaştığı zorluklar, katıldığı deney ve sonuçlarının zihinsel engelli bireylerin özellikleri, zihinsel engellilik durumunun ortadan kaldırılması mümkün müdür? sorularının özel eğitim açısından incelenebileceği öngörülmüştür. Kitabın analizi yapılırken özel eğitim açısından incelenmesi amacıyla 05.09.2021 ile 21.11.2022 tarihleri arasında iki defa okunmuştur. Bu okumalar esnasında zihinsel engelli bireylerin özellikleri, bu bireylere ilişkin toplumsal tutumlar, engelliliğin ortadan kaldırılması için yapılan uygulamalara ilişkin olan kısımlardan notlar alınmış ve sonrasında bu kısımlar deşifre edilmiştir.

2.2. Algernon’a Çiçekler Kitabın Künyesi

Tablo 1’de Algernon’a Çiçekler kitabının demografik bilgilerine yer verilmiştir.

Tablo 1. Algernon’a Çiçekler Kitabının Künyesi

Kitabın demografik bilgileri	
Kitabın adı	Algernon’a Çiçekler
Orijinal adı	Flowers for Algernon
Yazarı	Daniel Keyes
Basım yılı	1959
Sayfa sayısı	311
Türü	Bilim kurgu
Yayın dili	İngilizce
Aldığı ödüller	Hugo En İyi Kısa Öykü; Nebula En İyi Roman Ödülü

2.3. Algernon’a Çiçekler Kitabın Konusu

Charlie Gordon kitabın ana kahramanıdır. Charlie 32 yaşında, zihinsel engelli, New York’ta yaşayan bir bireydir. Ailesi Charlie’yi terk ettikten sonra amcası onu yanına almıştır. Amcasının arkadaşı olan Bay Donner’ın sahibi olduğu bir fırıncı da kapıcı olarak çalışmaktadır. Haftada birkaç gece ise Beekman’da engelli erişkin bireyler için

verilen derslere katılmaktadır. Merkezdeki öğretmeni Bayan Kinnian, zekâyı geliştirmek için tasarlanmış bir deney olduğunu ve Charlie'nin bu deneye katılmasının onun adına faydalı olacağını ayrıca bu deneye seçildiğini söylemiştir. Bu deneye katılmadan önce Charlie'nin duygu ve düşüncelerini anlatmasını istediklerini bu sebeple de ileride rapor olarak kullanabilecekleri bir günlük yazması gerektiğini söylerler. Charlie'nin yazdığı bu günlük sayfaları romanın bölümleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Charlie'nin ilk başlarda yazdığı günlük sayfaları basit şekilde yazılmış, harf ve imla hataları ile doludur. Ancak Charlie'nin katıldığı deney başarılı olur ve zamanla Charlie'nin gelişimi ile birlikte yazımı gelişmiştir. Charlie'nin katıldığı deneyde gerçekleştirilen işlemler Algernon isimli fare üzerinde denenmiştir ve başarılı olmuştur. Charlie'de Algernon'un geçtiği testlerden ve eğitimlerden geçer ve ciddi entelektüel deneyimler elde eder. Ayrıca zekâ puanında da bir artış meydana gelmiş ve üstün yetenekli bireylerin özelliklerini sergilemeye başlamıştır. Bilişsel becerileri çok hızlı ilerleme gösterse de duygusal gelişiminin bilişsel gelişimi ile uyumlu olmadığını fark eder. Kendi duygularını anlamakta, etrafındaki kişilerin duygularını anlamakta ve romantik ilişki kurmakta zorlanmaktadır. Charlie çocukluğundaki anılarını hatırlamaya başlar ve bu anıları arasında annesinin, arkadaşlarının ondan kaçması vardır. Charlie bu deney esnasında Algernon ile de yakından ilgilenmektedir. Charlie sanatçı komşusu Fay ile önceki yaşantısından farklı bir yaşantıya adapte olmuştur, partilere gitmektedir, entelektüel bir çevre ile birlikte dir. Fakat Algernon'un davranışları düzensizleşmiştir. Charlie bunu sebeple deneyin yapıldığı laboratuvara gider ve zekâ üzerinde çalışmaya başlar. Algernon deney süresince edindiği pek çok kazanımı kaybeder ve ölür. Charlie bu ölümün ardından çok üzülür ve kendisinin de sonunun böyle olacağını, kazandığı zekâyı kaybedeceğini fark eder. Charlie yavaş yavaş kazandığı entelektüel birikimleri kaybederek eski haline dönmeye başlar. Bu gerileme Charlie'nin yazdığı günlük sayfalarından da anlaşılmaktadır. Bu günlük sayfaları ilk başlarda yazdığı gibi basit ve yazım hataları ile doludur. Charlie devlet kurumu olan ve engelli bireylerin gittiği Warren State Home'a ziyarete gider ve bir gün oraya gideceğinin farkındadır. Kitabın sonunda Charlie'nin düşüşü hızlanır, son yazdığı günlük sayfasında da durumunun kötüleşmesine yönelik duygularını yazmıştır ve zamanı olanlardan Algernon'un mezarına çiçek koymalarını ister.

2.4. Araştırma ve Yayın Etiği

Yapılan çalışmada “*Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi*”nde uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin “*Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler*” başlıklı 2. bölümünde belirtilen eylemlerden de hiçbiri gerçekleştirilmemiştir.

2.4.1. Etik kurul izni

Bu araştırma etik kurul izni gerektirmemektedir.

3. BULGULAR

Bu bölümde Algernon'a Çiçekler kitabının zihinsel engelli bireylerin özellikleri, toplumun bakış açısı, üstün yetenekli bireylerin özellikleri, zihinsel engel durumu ortadan kaldırılır mı konuları ile ilişkili olabilecek bölümlerinin analizine yer verilmiştir.

3.1. Zihinsel Engelli Bireylerin Özellikleri

Zihinsel yetersizliği olan bireyler farklı şekillerde sınıflandırılmaktadır. Bu çalışmada Algernon'a Çiçekler kitabında da Charlie'nin durumunu anlatmak için kullanılan sınıflama sistemi olan klinik sınıflama açıklanmıştır. Klinik sınıflama da zihinsel engelli bireyler hafif, orta, ağır ve çok ağır düzeyde olmak üzere sınıflandırılmaktadır. Kitapta yer alan Charlie karakteri hafif düzeyde zihinsel yetersizliğe sahip bir bireydir. Bu bireyler zekâ bölümü 50-55 ile 70 arasında olan bireylerdir. Bu bireyler zihinsel işlevleri ile kavramsal, sosyal ve pratik uyum becerilerinde hafif düzeydeki yetersizliği nedeniyle özel eğitim ile destek eğitim hizmetlerine sınırlı düzeyde ihtiyaç duyan bireylerdir (Sucuoğlu, 2009, s. 37). Kitapta da Charlie'nin Beekman Koleji'nde erişkin engelli bireyler ile eğitim aldığını görmekteyiz. Ayrıca bir fırında çalışarak hayatını bağımsız olarak idame ettirmeye çalıştığı da görülmektedir. Charlie'de gördüğümüz bu özellikler hafif düzeyde zihinsel engelli bireylerin genel özelliklerindedir ve kitap bu özellikleri Charlie karakteri üzerinden bizlere aktarmaktadır. Kitapta karşımıza çıkan Charlie karakterinin okul hayatına ilişkin detaylı bilgi yer almamaktadır. Bu sebeple zihinsel engelli bireylere ait olan bilişsel becerilere ilişkin özellikler ile Charlie'nin özellikleri arasında bir bağlantı kurulamamıştır.

Zihinsel yetersizliği olan bireylerin geçmişte yaşadıkları başarısızlıklar kaygıya neden olur. Ayrıca bu bireyler öğrenilmiş çaresizlik yaşamaktadırlar. Öğrenilmiş çaresizlik “en fazla çaba bile başarısızlıkla sonuçlanacak”

düşüncesidir. Birey olayların kendisi tarafından kontrol edilemediğine inanıyorsa öğrenilmiş çaresizlik ortaya çıkar (Sucuoğlu, 2009, s. 123-171). Charlie mürekkep lekesi testi için beklerken zihinsel engelli bireylerde görülen öğrenilmiş çaresizliğe ilişkin aşağıdaki cümleyi söylemiştir:

“Bana, Charlie bu kartın üzerinde ne görüyorsun dedi. Mürekkep lekesini gördüm ama o kadar çok korktum ki, cebimdeki tavşan ayağını sıkıca tuttum. Ben çocukken, tüm testlerden kalırdım ve her zaman mürekkebi dökerdim” (Keyes, 2005, s. 8).

Her birey yaşı ilerledikçe dış denetim odağından iç denetim odağına geçiş yapar. Denetim odağı bireyin kendi davranışlarının sonuçlarını nasıl algıladığını açıklayan bir kavramdır. Zihinsel yetersizliği olan bireylerin dışsal denetim odağına daha fazla sahip oldukları görülmektedir (Smith, Polloway, Patton ve Dowdy, 2004, s. 240; Sucuoğlu, 2009, s. 123-171). Kitabın ana karakteri olan Charlie yapmak istediklerine ilişkin kararlar verebilse de etrafında yer alan kişilerin verdikleri kararlar doğrultusunda hayatını devam ettirmektedir. Kitapta buna ilişkin yer alan örnek kısım aşağıdaki şekildedir:

“Yapılacak bisürü iş vardı. Etrafı temizleyecek kimse yoktu çünkü bu benim işimdi dağıtımı yapan yeni bi çocuk alınmıştı. Adı Ernie. Bay Donner benim dinlenmem ve çok fazla iş yapmamam için onu işten çıkarmıcağını söyledi. İyi oldumu ve dağıtımı ve temizli yapabilecemi söyledim ama o çocuğu işten çıkarmıcanı söyledi” (Keyes, 2005, s. 27).

Charlie işvereninin yapmış olduğu davranışın olumsuz olduğunu fark etmektedir ancak bu davranışın karşısında kendi düşünceleri ile kalma ya da gitme kararını verememektedir. Bunun yerine işvereninin kendisine söylediği cevaba inanarak işinde çalışmaya devam etmekte ve dış denetim odaklı hareket etmektedir.

Zihinsel yetersizliği olan bireylerin akademik becerileri çocuğun engelinin derecesine bağlı olarak gelişmekte, hafif derecede zihin engelli çocuklar 11-12 yaşlarına geldiklerinde okumayı öğrenmekte ancak okumayı bilgi edinmek amacıyla kullanmaları güç olmaktadır (Sucuoğlu, 2009, s. 123-171). Kitaptaki Charlie karakterinin okumakta zorlandığını ve yazma konusunda zorluk çektiğini; günlük tutarken yazdığı sayfalarda noktalama, imla ve harf hataları yaptığı görülmektedir. Charlie'nin yazdığı günlük sayfalarında görülen hatalara ilişkin örnekler aşağıda yer almaktadır:

“Harold dedi bu Prof Nemurun ilk ismi. Charlinin sizin aklınızda yeni oluşan intellek uymadığını anlıyorum sözcüğü anlayamadım Süpermmen. Onun gibi zihin geriliği olan deneklerin çoğu sald ve ulaşı. Onlar genellikle kalın kafalı kayt ve uğraştırıcı. Charlienin karakteri ve konuya olan ilgisi hevesli olduğunu gösteriyor” (Keyes, 2005, s. 15-16).

“Eğer deney işe yararsa onların konuştuklarını anlayabilecemi söyledi. Ona gerçekten onlar gibi akıllı olabilecemi düşünüyomusun diye sordum. Güldü ve bana aslında onların okadarda akıllı olmadığını ve eğer çok çalışırsam onlardanda akıllı olucamı söyledi” (Keyes, 2005, s. 24).

“Virgülü yanlış kullandım. Bu noktalama. Bayan Kinnian uzun sözcükleri hecelemeyi ve yazmayı öğrenmem için sözlüğe bakmamı söyledi” (Keyes, 2005, s. 41).

Zihinsel yetersizliği olan bireyler bilişsel, sosyal, duygusal olarak farklı özellikler göstermektedirler. Ancak yine de zihinsel yetersizliği olan bireyler bilişsel, davranışsal, sosyal, duygusal özellikleri bakımından bazı ortak özelliklere sahiptirler. Bu özellikler ise kitapta yer alan Charlie karakterinde doğru bir şekilde yansıtılmıştır.

3.2. Zihinsel Engelli Bireylere Yönelik Toplumun Bakış Açısı

Dünya’da ve ülkemizde sıklıkla değinilen konulardan biri zihinsel engellilere yönelik olan tutumlardır. Engellilere yönelik olan tutumlar görme engelli, işitme engelli, zihinsel engelli, bedensel engelli, dil ve konuşma engelli bireylere karşı toplum içerisinde yer alan diğer bireylerin duygu ve davranışları olarak tanımlanır (İldız ve Tezel, 2018). Tutumlar insan davranışlarına yön vermektedir. İnsanların tutumlarının ardında ise psikolojik faktörlerin yer aldığı görülmektedir (Kağıtçıbaşı, 1988, s. 84). Bireyin bir konuya ilişkin bildikleri o konuya olumlu bakmasını gerektiriyorsa, kişinin konuya ilişkin olan tutumu olumludur (İnceoğlu, 1993, s. 15). Toplum içerisinde zihinsel engelli bireylere yönelik olan kalıp yargılar, olumsuz ve dışlayıcı tutumlar zihinsel engelli bireylerin psikolojik açıdan kendilerini daha kötü hissetmelerine neden olmakta ve ayrıca toplumla bütünleşmelerinin önüne geçmektedir. Bu tutumlar aynı zamanda zihinsel yetersizliği olan bireylerin üretken ve bağımsız bireyler olmasını zorlaştırmaktadır (İldız ve Tezel, 2018).

Kitabın ana karakteri Charlie'nin fırında, okulda ve diğer ortamlarda olumsuz tutumlarla karşılaştığı görülmektedir. Bu da toplumun zihinsel engelli bireylere ilişkin olumsuz tutumlarını örnekler niteliktedir. Kitapta Charlie karakterine yönelik olan olumsuz tutum örnekleri aşağıda yer almaktadır:

“Ah, Charlie'ye bakın. Çok komik değil mi? Ne kadar da aptal görünüyor değil mi?” (Keyes, 2005, s. 53).

“Beşinci sayfayı çevirdiğimde, Annem ve kız kardeşimin resimlerini görünce şaşkına döndüm. Bazı gazeteciler işlerini yapmışlardı.

MORON – DAHİNİN KIZ KARDEŞİ, KARDEŞİNİN NEREDE OLDUĞUNU BİLMİYOR (Daily Press Özel)” (Keyes, 2005, s. 150).

Toplum içerisinde elbette zihinsel engelli olan bireylere yönelik olumlu tutumlarda bulunmaktadır. Ancak kitapta yer alan karaktere yönelik olan tutumların çoğu olumsuz tutumlardır. Bu sebeple bu bölümde olumlu tutumlara ilişkin örnekler yer verilmemiştir.

3.3. Üstün Yetenekli Bireylerin Özellikleri

Üstün yetenek kavramı; bireylerin etrafındaki kişilerce dikkat çekecek şekilde üst seviyede başarı ve yaratıcılık göstermesini sağlayan erken gelişmiş, üst düzeyde becerilerdir. Başka bir ifade ile üstün yetenekli bireyler bambaşka insanlar değillerdir. Aksine bazı özellikleri bakımından dağılımı, sıklığı, zamanlaması ve kompozisyonu açısından farklılık gösteren bireylerdir (Gür, 2017, s. 2).

Üstün yetenekli bireylerin genel özellikleri şu şekilde sıralanabilir (Clark, 2008; Gür, 2017, s. 22-27):

- Yaşamın ilk yıllarından itibaren gelişim aşamalarına normal gelişim gösteren çocuklara oranla daha hızlı ulaşmaktadırlar.
- Yürümeye ve konuşmaya akranlarından daha önce başlarlar.
- Meraklıdırlar ve konuları irdeleyici nitelikte derinlemesine sorular sorarlar.
- Üst düzeyde problem çözme becerisine sahiptirler.
- Kendi başlarına okuma öğrenebilir, matematik işlemlerini yapabilir ve müzik aleti çalabilirler.
- İlgi çeken alanlarda derin ve ayrıntılı bilgi sahibi olmaktadırlar.
- Öğrendiklerini kolay hatırlamakta ve karşılaştıkları durumların nedenlerini öğrenmeye ihtiyaç duymaktadırlar.
- Orijinal fikirler geliştirirler ve düşünceleri akıcıdır.
- Bir işe kendi başlarına başlama ve işi kendi başlarına devam ettirmede üst düzeyde bir beceriye sahiptirler.
- Küçük yaşlardan itibaren mantıksal muhakemeler yapabilmektedirler.
- Espri anlayışları gelişmiştir, yaşlarından beklenmeyecek nitelikteki ince esprileri kavrayabilmektedirler.
- Bu bireyler sıklıkla akranlarını kendine benzer ilgi alanlarına sahip ve kendi düzeylerinde bulmaz; bu durum hayal kırıklığı yaşamlarına ve sosyal izolasyona neden olabilmektedir.

Kitabın ilerleyen sayfalarında Charlie'nin dahil olduğu deneyin sonucunda zekâ puanı artmakta ve üstün yetenekli bir birey haline gelmektedir. Üstün yetenekli bir birey olduğunda piyano çalmaya başlamış, sanat ve akademik konularda olan başarısı artmış entelektüel bir birey haline gelmiştir. Ancak duygusal açıdan bakıldığında arkadaş edinmekte yine zorlanmaktadır. Çünkü benzer ilgi alanına sahip ve aynı düzeyde bilgi sahibi olan bireyleri bulmakta zorlanmaktadır. Kitapta gördüğümüz bu durum hem üstün yetenekli bireylerin özelliklerini yansıtmakta hem de üstün yetenekli bireylerinde zihinsel engelli bireyler kadar sosyal alanda zorluk yaşadıklarını göstermektedir.

3.4. Zihinsel Engel Ortadan Kaldırılır mı?

“Var olan zihinsel engel ortadan kaldırılabilir mi?” sorusu Algernon'a Çiçekler kitabının yazarı tarafından ele alınmıştır. Kitapta Charlie önce bir fare üzerinde denenilen olumlu ilerlemelerin görüldüğü bir deneye dahil edilir. Deneye dahil olan fare olan Algernon'un ve Charlie'nin durumu önce hızla gelişme gösterir ve ikisi de üstün özellikler göstermeye başlamışlardır. Ancak beklenmedik bir şekilde hem Algernon'da hem de Charlie'de gerilemeler baş göstermiştir. Algernon ölmüştür ve Charlie ise eski durumuna yani zihinsel engelli olduğu günlere

dönmüştür. Aslında kitabın içerisinde gördüğümüz bu akış zihinsel engelin bir hastalık olmadığı dolayısı ile ameliyat, ilaç vb. durumlarla ortadan kaldırılamayacak olduğunun göstergesidir. Ancak insanlar bu konuyla ilgili çözümler bulmak için farklı denemelerde bulunmuşlardır. Bunun bir örneği Rosemary Kennedy'ye uygulanan ameliyattır. Başkan Kennedy'nin kız kardeşi Rosemary Kennedy'ye 1941 yılında 23 yaşındayken lobotomi ameliyatı (beyine cerrahi müdahale yapılarak bir kısmının alınması) yapılmıştır. Rosemary Kennedy'nin zihinsel gerilik yaşadığı düşünülüyordu. Kennedy'ye yapılan lobotomi ameliyatı sonrasında normal hayatına devam eden, arkadaşları ve tanıdıkları ile eğlenceli zaman geçiren Kennedy konuşamayan, duvara bakan, hayatının geri kalanını çeşitli bakımevlerinde, kurumlarda geçiren bir birey haline gelmiştir. Kennedy'ye yapılan bu ameliyat ile zihinsel geriliğinin ortadan kaldırılması amaçlanmıştır. Ancak ameliyat istenildiği gibi sonuçlanmamıştır (URL, 2023). Dolayısıyla zihinsel engel bir durumdur ve herhangi bir tıbbi müdahale vb. ile ortadan kaldırılması mümkün olamamaktadır.

4. TARTIŞMA VE SONUÇ

Bulgular bölümünde elde edilen veriler incelendiğinde Algernon'a Çiçekler'in ana karakteri Charlie'nin zihinsel engelli bireylerin özelliklerini doğru bir şekilde tasvir ettiği ve zihinsel engelin bir durum olduğunu dolayısıyla ilaç, ameliyat vb. uygulamalarla ortadan kaldırılmasının mümkün olmadığını göstermiştir.

Charlie hafif düzeyde zihinsel engelli bir bireydir. Okuma yazma öğrenmiş ve bir işte çalışmaktadır. Yazma sırasında harf atlama, noktalama işareti kullanamama gibi yazım sorunları sergilemektedir. Hafıza, dikkatini toplama gibi problemler yaşamaktadır. Duygusal olarak kendisine gösterilen tepkilere ve söylenen sözlere karşı nasıl tepki vermesi gerektiğini bilememektedir. Yapılan deney ile durumunda ilerlemeler görülse bile tekrar eski haline dönmüştür.

Zihinsel yetersizliği olan bireyler dikkati hafıza gibi bilişsel gelişim alanına ilişkin özelliklerde sorun yaşamaktadırlar. Bu bireyler dış denetim odağına sahip olması sebebiyle çevre ile uyumlarında sorunlar yaşamaktadırlar (Smith, Polloway, Patton ve Dowdy, 2004, s. 240; Eripek, 2009, s. 215). Öte yandan sürekli başarısızlık yaşamaları zihinsel engelli bireylerin başarısızlık beklentilerini arttırarak öğrenme ortamlarındaki motivasyonlarını olumsuz etkilemektedir (Eripek, 2009, s. 215). Zihinsel engelli bireylerde görülen bu özellikler hem eğitim hayatlarını etkilemekte hem de sosyal anlamda arkadaş edinme, akranları ile iletişimde bulunmalarını olumsuz etkilemektedir (Friend, 2006). Kitapta yer alan Charlie karakterinde bu özelliklerin tamamı yansıtılmıştır. Böylelikle kitapta yer alan karakter aracılığı ile zihinsel engelli bireylere ilişkin özelliklerin doğru bir şekilde aktarımı yapılmıştır.

Toplumların zihinsel engellilere olan olumsuz tutumları onların toplumda üretken ve bağımsız bireyler olmasını zorlaştırmaktadır (İldız ve Tezel, 2018). Kitabın ana karakterine bakıldığında toplumun kendisine olan olumsuz bakış açısı ve tutumları ile baş etmekte zorlandığı, toplum içerisinde bağımsız yaşamasına ket vurduğu görülmektedir. Bu bakımdan kitabın zihinsel engelli bireylere olan bakış açısına ilişkin doğru bir perspektif yakaladığı söylenebilir.

Üstün yetenekli bireyler, alanın uzmanları tarafından üst düzey becerilere sahip olduğu belirlenmiş ve farklılaştırılmış eğitim programlarına ihtiyaç duyan bireylerdir (Gür, 2017, s. 2). Bu bireyler meraklıdır, yaşlarına göre ileri derecede mizah anlayışına sahiptir, yeni denemeler yapmaktan hoşlanan, yaş ve sınıf düzeyine göre gelişim alanlarında hızlı ilerleyen, ilgi duyduğu alanlarda derinlemesine bilgi sahibi olan, orijinal fikirler üretebilen, bir hedefe ulaşmak veya bir problemi çözmek için birçok yol düşünme yeteneği gibi özellikler sergilerler (Gür, 2017, s. 16-19). Charlie deneye katıldıktan sonra ilerleme göstermiş ve üstün yetenekli bir birey haline gelmiştir. Üstün yetenekli olduğu dönemlerde kendi yaşitlarından daha ileri bilişsel beceriler sergilemiş, meraklı ve öğrenmeye aç bir birey haline gelmiştir. Ayrıca ilgi duyduğu alanlarda kendini geliştirmeye çalışmıştır. Ancak benzer ilgi alanlarına sahip olan bireyleri bulmakta zorlandığı için sosyal anlamda yalnız kaldığı dönemlerde olmuştur. Kitapta Charlie'nin üstün yetenekli olduğu dönemlerde verilen bilgiler alan yazında üstün yetenekli bireyler için belirtilen özellikleri doğru bir şekilde yansıtmaktadır.

Zihinsel engelin ortadan kaldırılması mümkün müdür? sorusu her dönem sorulmuş ve bu soruya yanıt aranmıştır. Bu soruya cevap bulabilmek içinde farklı tıbbi yöntemler denenmiştir. Ancak bu süreçte uygulanan tıbbi tedavilerin durumu ortadan kaldırmadığı bu bireyler için en iyi çözümün eğitimle var olan durumlarının iyileştirilmesi olduğu görülmüştür. Kitap bu açıdan incelendiğinde zihinsel engelin tıbbi tedavi yöntemleri ile ortadan kaldırılamayacağına ilişkin bir cevap niteliği taşımaktadır.

Bu çalışmada Algernon'a Çiçekler kitabında yer alan ve bulgularda yer alan başlıklara ilişkin bulunan örneklerin hepsine yer verilmemiştir. Kitapta yer alan Algernon karakterine odaklanılmış ve kitapta yer alan olayların analizleri yapılırken Charlie karakteri üzerinden yapılmıştır. Zihinsel engelli ve üstün yetenekli bireylerin özellikleri, toplumun zihinsel engellilere olan bakış açısı, zihinsel engelin ortadan kaldırılmasına ilişkin yazılan olay örgüsü zihinsel engelli bireylere ilişkin alan yazında yer alan bilgilerle örtüşmektedir. Bu ve benzeri kitaplar özel eğitim bölümü, engelliler için gölge öğreticilik programı dışında çocuk gelişimi, psikoloji gibi bölümler öğrenim gören öğrencilere de okutulabilir. Bu tür analizlerin öğrenciler tarafından yapılması zihinsel engelli bireylerin özelliklerini yakından tanınması ve zihinsel engelin ortadan kaldırılması, önlenmesi gibi konulara ilişkin detaylı bilgi edinmeleri açısından katkı sunacaktır.

5. BEYAN

Araştırma ve Yayın Etiği: Yapılan çalışmada “*Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi*”nde uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin “*Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler*” başlıklı 2. bölümünde belirtilen eylemlerden de hiçbiri gerçekleştirilmemiştir.

Etik Kurul İzni Beyanı: Bu araştırma etik kurul izni gerektirmemektedir.

Araştırmacıların Makaleye Katkı Oranı Beyanı: Bu çalışma tek yazar tarafından yazılmıştır.

Çıkar Çatışması Beyanı: Araştırmacılar arasında herhangi bir çıkar çatışması yoktur.

Finansal Destek veya Teşekkür Beyanı: Bu çalışma için herhangi bir kurumdan finansal destek alınmamıştır.

6. KAYNAKÇA

American Association on Mental Retardation – AAMR (2002). *Mental retardation: Definition, classification and system of supports* (1th. ed.). Washington DC: AAMR.

Clark, B. (2008). *Growing up gifted*. (7th ed.). Upper Saddle River, NJ: Pearson Prentice Hall.

Eripek, S. (2005). *Zekâ geriliği*. Ankara: Kök Yayıncılık.

Eripek, S. (2009). *Zihinsel yetersizliği olan çocuklar*. Ankara: Maya Akademi.

Friend, M. (2006). *Special education: Contemporary perspectives for school professionals*. Boton: Pearson.

Gür, Ç. (2017). *Eğitimsel ve sosyal-duygusal bakış açılarıyla üstün yetenekli çocuklar*. (1. Basım). Ankara: Anı Yayıncılık.

Ildız, G. İ., & Tezel, D. (2018). Türkiye’de engelli bireylere yönelik tutumlara ilişkin çalışmaların incelenmesi. *IBAD Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, 3(2), 599-609. doi: <http://dx.doi.org/10.21733/ibad.428743>

İnceoğlu, M. (1993). *Tutum algı iletişim*. Ankara: Verso Yayıncılık.

Kağıtçıbaşı, Ç. (1988). *İnsan ve insanlar*. İstanbul: Sermet Matbaası.

Kaplan, P. (1996). *Parhways for excaptional children: School, home and culture*. Minneapolis/St. Paul, New York: West Publishing Company.

Keyes, D. (2005). *Algernon’a çiçekler*. (1. Baskı). İstanbul: Beyaz Balina Yayınları.

Luccasson, R., Coulter, D., Polloway, E., Reis, S., Shalock, R., Snell, M., Spitalnick, D. & Stark, J. (1992). *Mental Retardation: Definition, classification and system of supports* (9th. ed.). Washington DC: American Association of Mental Retardation.

Özokçu, O. (2018). Zihinsel yetersizliği olan öğrenciler. Atilla Cavkaytar (Ed.), *Özel eğitim* (ss. 61-68). Ankara: Vize Akademik.

Smith, T. E. C., Polloway, E. A., Patton, J. R., & Dowdy, C. A. (2004). *Teaching students with special needs in inclusive stings*. (4. Ed.). Boston: Pearson.

Sucuoğlu, B. (2009). Zihin engelinin tarihçesi. Bülbin Sucuoğlu (Ed.), *Zihin engelliler ve eğitimleri* (ss. 16-171). Ankara: Kök Yayıncılık.

Sucuoğlu, B. (2009). Zihin engelli bireylerin özellikleri. Bülbin Sucuoğlu (Ed.), *Zihin engelliler ve eğitimleri* (ss. 16-171). Ankara: Kök Yayıncılık.

Sucuoğlu, B. (2009). Zihin engelli tanımları sınıflandırma ve yaygınlık. B. Sucuoğlu (Ed.), *Zihin engelliler ve eğitimleri* (ss. 16-171). Ankara: Kök Yayıncılık.

Tekin-İftar, E. (2009). Zihin engelin nedenleri. B. Sucuoğlu (Ed.), *Zihin engelliler ve eğitimleri* (ss. 16-171). Ankara: Kök Yayıncılık.

Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

7. EXTENDED ABSTRACT

Both scientific studies and the fact that these individuals were tried to become “normal” individuals, the attitudes of the society were also noticed by the authors and this subject became the subject of stories and novels. In the works in both Turkish and world literature, individuals with mental disabilities, their characteristics and how they are received by the society are mentioned. One of the works written on the subject is the book "Flowers for Algernon". The book *Flowers for Algernon* is important in terms of explaining the characteristics of individuals with mental disabilities and society's point of view towards these individuals and seeking answers to questions regarding the elimination of mental disability. In the light of these questions, it is thought that the book will gain a different perspective to the field by examining the book by different fields. With this study, it is aimed to analyze the book from the point of view of special education, since it is aimed to transfer the characteristics of individuals with mental disabilities towards the society, to convey what the social attitudes of these individuals are and to seek an answer to the question of eliminating the mental disability.

In this study, document analysis method was used. Document analysis is a qualitative research method used to carefully and systematically analyze the content of written documents. Document analysis, like other qualitative research methods, requires the examination and interpretation of data in order to gain awareness about the relevant subject and to develop experimental knowledge (Yıldırım & Şimşek, 2013).

The book named *Flowers for Algernon* has been read in detail and the individual characteristics of the character Charlie in the book, the difficulties he has faced in business and education life, the characteristics of the individuals with mental disabilities and the results of the experiments he participated in, is it possible to eliminate the mental disability? It was envisaged that the questions could be examined in terms of special education. While analyzing the book, it was read twice between 05.09.2021 and 21.11.2022 in order to examine it in terms of special education. During these readings, notes were taken from the sections related to the characteristics of individuals with mental disabilities, social attitudes towards these individuals, and practices for the elimination of disability, and then these sections were deciphered.

Charlie is a mildly mentally retarded individual. He has learned to read and write and has a job. He exhibits spelling problems such as skipping letters and not being able to use punctuation marks while writing. He has problems with memory and concentration. He does not know how to react emotionally to the reactions shown to him and the words spoken. Even though there were improvements in his condition with the experiment, he was back to his old self.

Individuals with intellectual disabilities have problems in cognitive development areas such as attention and memory. Due to the fact that these individuals have an external locus of control, they experience problems in adapting to the environment (Smith, Polloway, Patton & Dowdy, 2004, p. 240; Eripek, 2009, p. 215). On the other hand, continuous failures affect the motivation of individuals with mental disabilities in learning environments negatively by increasing their expectations of failure (Eripek, 2009, p. 215). These features seen in individuals with intellectual disabilities both affect their education life and negatively affect their social skills in making friends and communicating with their peers (Friend, 2006). All of these features are reflected in the character of Charlie in the book. Thus, through the character in the book, the characteristics of individuals with mental disabilities were transferred correctly.

The negative attitudes of societies towards the mentally handicapped make it difficult for them to be productive and independent individuals in society (İldız & Tezel, 2018). When we look at the main character of the book, it is seen that the society has difficulty in coping with the negative point of view and attitudes towards it, and it inhibits its independent living in the society. In this respect, it can be said that the book captures a correct perspective on the perspective of individuals with intellectual disabilities.

Gifted individuals are individuals who are determined to have high-level skills by experts in the field and need differentiated education programs (Gür, 2017, p. 2). These individuals are curious, have an advanced sense of humor for their age, like to try new things, progress rapidly according to age and grade level, have in-depth knowledge in areas of interest, produce original ideas, think of many ways to reach a goal or solve a problem. they exhibit features such as ability (Gür, 2017, pp. 16-19). After Charlie participated in the experiment, he made progress and became a gifted individual. When he was gifted, he exhibited more advanced cognitive skills than his peers, and became an individual who was curious and hungry for learning. He also tried to improve himself in areas of interest. However, there were times when he was socially lonely as he had difficulty in finding individuals with similar interests. The information given in the book when Charlie was gifted accurately reflects the characteristics specified for gifted individuals in the literature.

Is it possible to remove the mental handicap? The question has been asked every term and an answer has been sought for this question. Different medical methods have been tried to answer this question. However, it has been seen that the best solution for these individuals, for whom the medical treatments applied in this process did not eliminate the situation, is to improve their existing situation with education. When the book is examined from this point of view, it is an answer that mental disability cannot be removed with medical treatment methods.

In this study, not all examples of the titles in the book *Flowers for Algernon* and included in the findings are included. The focus was on the character of Algernon in the book, and the events in the book were analyzed through the character of Charlie. The characteristics of the mentally handicapped and gifted individuals, the society's point of view towards the mentally handicapped, and the plot written on the elimination of the intellectual disability coincide with the information in the literature on the mentally handicapped individuals. These and similar books can be taught to students studying in departments such as child development and psychology, apart from the special education department, shadow teaching program for the disabled. Conducting such analyzes by students will contribute to getting to know the characteristics of individuals with intellectual disabilities closely and obtaining detailed information on issues such as the elimination and prevention of intellectual disability.